

ВІДГУК
офіційного опонента про дисертацію
ВЕРЧИН НАТАЛІЇ РОМАНІВНИ
«Демографічна безпека Львівської області: суспільно-географічні проблеми»,
що подана на здобуття наукового ступеня кандидата географічних наук
за спеціальністю 11.00.02 – економічна та соціальна географія

Актуальність теми дослідження. Вивчення географії населення в Україні по окремих регіонах особливо актуальне в останню чверть століття, коли демогеографічна ситуація в нашій державі кардинально змінилася. Характерною особливістю природного руху населення України за 1960-1990 роки був приріст при помітному його скороченні, а з 1991 р. Україну охопила депопуляція населення. Про важливість цієї проблеми свідчить той факт, що відбулися Парламентські слухання на тему: «Демографічна криза в Україні: її причини і наслідки». Змінилася і ситуація з напрямками, масштабами, причинами міграцій населення. Необхідність дослідження і регулювання просторових особливостей та динаміки демографічних і міграційних процесів в Україні на регіональному рівні стала нагальною потребою суспільства.

Глибока демографічна криза як на загальнонаціональному, так і на регіональному рівнях, необхідність вирішення цілої низки проблем, пов'язаних з пошуками шляхів покращання демогеографічної ситуації, посилює актуальність глибокого осмислення особливостей демографічних процесів та їх територіальної диференціації в межах окремих регіонів. Переважання в наукових дослідженнях аналізу «ситуацій» як статичних станів соціально-демографічних явищ актуалізує необхідність їх дослідження з позицій динамічних підходів. Систематичне скорочення населення, недосконалість у розробці і проведенні демографічної політики, як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях потребує ретельного вивчення та аналізу головних тенденцій демогеографічного розвитку країни та окремих її регіонів. Це і зумовлює актуальність даного дисертаційного дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів. Виходячи з поставленої мети перед дисертаційним дослідженням: суспільно-географічний аналіз демографічної

безпеки Львівської області, автор успішно вирішила наступні завдання, які відмічаються своєю науковою новизною:

1) систематизувала наукові підходи до трактування поняття демографічна безпека (§ 1.1) і з суспільно-географічних позицій обґрунтувала дефініцію категорії «демографічна безпека регіону» (с. 21);

2) проаналізувала методики визначення рівня демографічної безпеки держави й адаптувала їх для оцінки рівня демографічної безпеки обласного регіону, адміністративних районів і міст обласного значення (§ 1.2, с. 22-39);

3) здійснила класифікацію чинників загроз демографічної безпеки регіону (рис. 2.1) і розкрила вплив чинників на виникнення суспільно-географічних проблем демографічної безпеки адміністративно-територіальних одиниць Львівської області (с. 42-47, 53-57);

4) проаналізувала демографічну поведінку (§ 2.4) та міграційні процеси (§ 3.4) як чинники виникнення суспільно-географічних проблем демографічної безпеки Львівської області;

5) визначила динаміку інтегрального показника демографічної безпеки України, областей і АР Крим за 1990-2013 роки (додаток Ц, с. 218);

6) здійснила порівняльний аналіз рівня демографічної безпеки адміністративно-територіальних одиниць Львівської області 2008 і 2013 років (таблиця 4.3, § 4.1);

7) виділила типи адміністративно-територіальних одиниць Львівської області (рис. 4.5) та України (рис. 4.4) за рівнем демографічної безпеки.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Об'єктом дисертаційного дослідження Н.Р. Верчин обрана демографічна безпека Львівської області. Предметом дослідження є суспільно-географічні проблеми демографічної безпеки Львівської області у контексті чинників регіонального розвитку, демографічної ситуації в Україні та формування нової моделі демографічної поведінки населення

Побудова дисертації (структура) відзначається досить чіткою логікою, що визначається метою і завданнями дослідження. Робота складається зі вступу, 4-х

розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Авторкою опрацьовано і використано 177 літературних джерел, присвячених проблематиці дисертації. У списку використаних джерел є значна кількість монографій, наукових статей відомих вітчизняних і зарубіжних учених.

Обґрунтованість викладених результатів дослідження, висновків і рекомендацій забезпечується цілеспрямованим використанням системи методів дослідження (с. 6-7), що застосовувались для вирішення поставлених завдань (с. 5-6) і мети (с. 5) дисертаційної роботи. Багатоаспектність аналізованих у роботі явищ, процесів і різноманітних чинників зумовила необхідність взаємопов'язаного застосування в дисертаційному дослідженні демографічної безпеки регіону і країни як загальнонаукових методів, так і конкретно-наукових методів і підходів, що дало можливість забезпечити їх всебічне вивчення у просторовому і часовому вимірах. Загалом робота ґрунтується на використанні територіально-демографічного (просторового), історико-демографічного, типологічного і проблемного підходів.

Результати дослідження базуються на значній вихідній статистичній базі. Територіальні особливості й динаміка процесів і явищ детально проілюстровані картосхемами, графіками, таблицями. Обсяг матеріалу є достатнім для обґрунтування запропонованих наукових положень, висновків і рекомендацій.

Достовірність викладених результатів, висновків і рекомендацій.

Достовірність і аргументованість отриманих особисто автором наукових положень ґрунтуються на методологічних основах вивчення демогеографічних процесів, демографічної політики та використанні в якості інформаційної бази дослідження офіційних статистичних матеріалів Державної служби статистики України та Головного управління статистики у Львівській області, монографічних досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців. При написанні роботи було використано нормативно-правові документи, довідкову літературу, а також результати власних досліджень автора.

Отримані науково-практичні результати і висновки дисертаційної роботи розкривають проблеми сучасного стану демогеографічних процесів у Львівській

області та інших регіонах України і ті складні явища й процеси, якими в останній період реально характеризуються суспільно-географічні процеси.

Повнота викладу матеріалів дисертації в опублікованих автором працях.

Матеріали дисертації висвітлені в опублікованих автором працях. Головні положення дисертації опубліковані в 13 наукових працях (загальним обсягом 4,5 друкованих аркушів), з яких 10 належать особисто автору; 7 статей вийшло друком у наукових фахових виданнях України, 1 – у міжнародному виданні; матеріали дослідження апробовані на 5 наукових конференціях.

Автореферат відповідає змісту дисертації і адекватно відображає її основні положення.

Теоретична і практична значимість дисертації.

Теоретичне значення. У дисертаційній роботі здійснено суспільно-географічне дослідження проблем демографічної безпеки Львівської області та запропоновано заходи для її досягнення. Сформульовані наукові результати і рекомендації є методологічною основою суспільно-географічної оцінки демографічної безпеки регіонів.

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості застосування запропонованої методики для проведення аналогічних досліджень в інших регіонах України. Прикладні висновки дисертації необхідно врахувати при розробці політики регіонального розвитку Львівської області з урахуванням просторових відмін демографічних процесів. Результати дослідження варто запропонувати при розробці Закону України «Про демографічну безпеку України».

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Поряд із незаперечними позитивними сторонами дисертаційного дослідження Н.Р. Верчин, вважаю за необхідне висловити деякі зауваження та побажання, а також виділити дискусійні положення.

1. По структурі роботи: у назві першого розділу задекларовано «...методологічні аспекти ... дослідження ...», але у назвах параграфів методологічні аспекти дослідження не розглядаються (не вказані).

2. Для більш детальної географічної «прив'язки» демографічної ситуації і демографічних процесів та виявлення їх просторових відмін доцільно було би розглянути проблему демографічної безпеки не тільки у розрізі адміністративних районів і міст обласного значення, але й за функціональними типами поселень і особливо виділити проблему дрібних та малих сільських поселень, піднявши (загостривши) проблему їх депресивності.

3. Важливо було би розглянути проблему і територіальні особливості демографічної безпеки у різних за суттю зонах розселення: урбанізованих – субурбанізованих – периферійних.

4. Доцільно було здійснити демографічний прогноз по Львівській області загалом і за адміністративно-територіальними одиницями з різними станами демографічної безпеки (ризик, загрози, небезпеки).

5. Метою дисертаційної роботи є «суспільно-географічний аналіз ...». За мету роботи не достатньо ставити аналіз, а, наприклад, розкрити територіальні відміни (чи закономірності) демографічної безпеки (на прикладі Львівської області).

6. Зауваження технічного характеру:

а) чим відрізняються між собою методи дослідження: статистичний і статистичного аналізу (с. 7) ?;

б) на рисунку 3.1 (с. 77) і 3.2 (с. 78) інтервали по вісі X нанесені не правильно: інтервали по роках різні (від 1 до 10 років), а відрізки, що їх відображають – рівні;

в) у 2001 р. скорочення населення (-5,3 ‰) відбулося не «в 1,7 рази менше порогового значення» (с. 79), а в 2,8 рази (порогове значення загального приросту населення – не менше 3 ‰);

г) на рисунках (додатки Б – Г, Е, Ж, З та ін.) в умовних позначеннях словосполучення «різниця з пороговим рівнем» використано помилково,

фактично на картосхемах відображене порівняння (співставлення) з пороговим рівнем відповідного показника;

д) не відповідність показника «порогового значення коефіцієнта смертності» на сторінках 35, 86, 192; помилки граматичного характеру (с. 5, 8, 10 та ін.); не точність в оформленні списку літератури в авторефераті (№ 5, 7, 9).

Усі зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, а є лише підґрунтям для дискусії і уточнень під час захисту дисертації.

Загальний висновок.

Дисертаційна робота Н.Р. Верчин є самостійною та завершеною науковою працею, висвітлені теоретичні та практичні результати характеризуються єдністю змісту та актуальністю, вирішують конкретне наукове завдання і складають значний внесок для розвитку економічної та соціальної географії.

За актуальністю теми, обсягом виконаних досліджень, новизною і науковою цінністю отриманих результатів дисертація «Демографічна безпека Львівської області: суспільно-географічні проблеми» відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів» та вимогам ДАК МОН України щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук, а її автор Верчин Наталія Романівна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата географічних наук за спеціальністю 11.00.02 – економічна та соціальна географія.

Офіційний опонент:
доктор географічних наук, професор,
завідувач кафедри географії України та регіоналістики
Чернівецького національного університету
Імені Юрія Федьковича

В.О. Джаман

Підпис: *В.О. Джаман*
Учений секретар Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
Курбан І.М.
" 08 " 10

